

О.І. ФУРДИЧКО

Інститут агроекології і природокористування Національної академії аграрних наук України
вул. Метрологічна, 12, Київ, 03143, Україна

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В НАУЦІ І ПРАКТИЦІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Висвітлено результати досліджень об'єктів природокористування для здійснення лісогосподарської діяльності, формування агроєкосистем, побудови та відображення в статистичній звітності їхніх екологічних показників. Доведено необхідність диференціації терміна «природокористування» щодо суб'єктів відповідних видів економічної діяльності. У цьому контексті до зазначеної проблеми варто привертати увагу наукової громадськості, а також удосконалити відповідне законодавство. Запропоновано рекомендації щодо актуалізації обліку лісомеліоративних насаджень у межах сільськогосподарських угідь.

Ключові слова: едапон, землі, природокористування, радіація, сільськогосподарські угіддя.

ВСТУП

Природокористування в лісівництві — це користування земельними ресурсами і променевою енергією Сонця. Проведені дослідження свідчать про необхідність диференціації об'єктів природокористування залежно від видів економічної діяльності підприємств та інших юридичних і фізичних осіб. У процесі лісогосподарської діяльності у межах лісових екосистем потребують удосконалення й узгодження параметри показників екологічного стану природних об'єктів. Некоректно розуміти лісогосподарську діяльність лише як використання деревини. Екологічні проблеми нерідко виникають тому, що в багатьох випадках офіційна інформація про стан лісових екосистем суперечлива. Віддамо належне багатьом поколінням учених у галузі лісівництва, які вивчали саме екологічні його особливості й залишили своїм нащадкам завершені наукові розробки і пропозиції щодо узгодження лісогосподарської діяльності з принципами утримання лісових

екосистем у динамічно врівноваженому екологічному стані.

Так, відомий український учений ХХ ст. академік П.С. Погребняк розробив класифікацію типів лісу і його місцезростання — едафічну сітку, значення якої нам іще необхідно усвідомити. Крім цього, слід зазначити, що терміни лісівництва в спеціальних дослідженнях часто не пов'язують із діяльністю ідентифікованих суб'єктів господарювання, об'єктами природних ресурсів, наслідками ефективного використання лісових земель і т.п.

Едафічна сітка типів лісорослинних умов (ТЛУ) чітко визначає екокомірки, які характеризують земельні ділянки за екологічними особливостями та їхню природну продуктивність. Сітка дає можливість достовірно оцінювати природні об'єкти, шукати шляхи вдосконалення природокористування, адже формування лісових екосистем уже давно стало наслідком цілеспрямованої діяльності людини. При цьому мова йде про площу земельних угідь, які використовуються у сфері лісового господарства, що перевищує в Україні 10 млн га. Експлуатація

таких угідь постійно потребує наукової підтримки, економічного розвитку й екологічного моніторингу.

У головному документі «Порядок денний на XXI століття», прийнятому ООН на Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-92), що відбулася у Ріо-де-Жанейро в 1992 р., було порушено у планетарному масштабі проблеми сталого розвитку в усіх сферах життя і діяльності людини із забезпеченням при цьому екологічної безпеки та соціального розвитку всіх верств населення. Одне з основних рішень щодо раціонального використання земельних ресурсів декларувало: *«Наша мета — використовувати землю у такий спосіб, щоб отримувати від цього на стійкій основі найбільшу користь... соціальний і економічний розвиток необхідно пов'язати з охороною і поліпшенням навколишнього середовища»* [1]. У лісогосподарському виробництві України цей аспект не відображений належною мірою, хоча отримання найбільшої користі (доходу) від використання землі мало б стати пріоритетною умовою для надання земельних угідь суб'єктам лісогосподарської діяльності, адже земля за Конституцією України — основне національне багатство українського народу (ст. 14) [2].

Поняття «природокористування» визначають як «сферу виробничої та наукової діяльності, спрямовану на комплексне вивчення, освоєння, використання, відновлення, поліпшення й охорону природного середовища та природних ресурсів з метою розвитку продуктивних сил». На нашу думку, у цьому визначенні не достатньо чітко вказано на «сприятливі умови життєдіяльності людини». Отже, значення терміна «природокористування» потребує диференціації за едафічними факторами, які використовуються в практичній діяльності суб'єктів господарювання, одним із яких є лісогосподарське виробництво.

Зауважимо, що у сучасних умовах науково-технічного і соціального прогресу поняття «природокористування» стає дуже містким і не завжди однозначно трактується,

постійно супроводжується численними підприємницькими ускладненнями. Таке становище не відповідає вимогам конкретизації власне природних об'єктів, а тим більше — ідентифікації господарювання на землі, економічної збалансованості [3, 4] та соціальної спрямованості щодо землекористування.

Наукові досягнення у сфері лісової екології та лісівництва дають змогу оцінити природну продуктивну спроможність відповідних типів лісорослинних умов і порівняти з ними реальні показники. Едафічна сітка типів лісорослинних умов П.С. Погребняка, в основу якої покладено типи місцезростання за багатством ґрунту (4 трофотопи) та їхньою вологістю (6 гігротопів), складається з 24 едатопис [5]. У практичній діяльності саме едатопис є первинними об'єктами економічних відносин між власником природних ресурсів і землекористувачами, з одного боку, а з другого — об'єктами формування лісових екосистем. І тільки через едатопис можна об'єктивно оцінювати рівень «найбільшої користі» від використання землі.

Статистичний збірник «Довкілля України», наприклад, містить розділ «Охорона та використання лісових ресурсів» [6]. У ньому немає інформації, власне, про лісові екосистеми, їхню природну продуктивність, раціональне використання лісових земель, а також фізіологічно активну сонячну радіацію. У підрозділі «Охорона та використання лісових ресурсів» наведено показники економічної діяльності людини (заготівля деревини і живиці, площа вирубувань тощо), які зовсім не характеризують довілля і стан лісових екосистем. Він мав би інший формат, якби називався «Охорона та використання природних ресурсів у галузі лісівництва». Для оцінювання рівня використання землі та фізіологічно активної сонячної радіації розподіл лісових екосистем необхідно доповнити показниками економічної діяльності людини. Тільки в такому вигляді статистична інформація характеризувала б стан екосистем і довілля (на певний рік обліку), виходячи з базового рівня ідентифікованих землекористувачів.

Питання ідентифікації господарювання і відповідальності за природокористування набувають ще більшої ваги в контексті реалізації Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», затвердженої Указом Президента України [7]. Економічне поняття «управління лісами», «плавно» перенесене до земельного законодавства України із законодавства колишнього Радянського Союзу (очевидна ностальгія про колишнє централізоване управління), не враховує соціальної відповідальності й повноважень органів місцевої влади, а також сучасних вимог і рішень вищезгаданої Міжнародної конференції «Ріо-92» щодо використання землі, зокрема рекомендації «уникати практики, яка призводить до деградації лісів» [1]. Отже, ліси необхідно оцінювати за показниками їхньої біологічної повноти.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

В українському лексиконі термін «використання лісів» відповідає нормам минулого століття, тобто економічним умовам того часу. Термін «лісокористування» не пов'язаний із землекористуванням. Сьогодні його з певних міркувань використовують галузеві менеджери високого рівня. Складається враження, що експлуатація земельних угідь для здійснення лісівництва ніби перемістилася за межі наукових досліджень галузевої науки. Об'єктом господарювання останньої стають не земельні, а лісові ресурси. Хоча ще в середині XIX ст. було відомо, що «завдання лісного те ж саме, що і садового і землероба: сіяти і вирощувати рослини» [8].

У науковому середовищі питанням землекористування в галузі лісівництва не приділяють належної уваги. Хоча, як наголошувалось під час парламентських слухань на засіданні Верховної Ради України на тему «Земля в українській долі: ситуація у земельній сфері, законодавче забезпечення земельних відносин та практика його реалізації» 23 березня 2011 року, «...17,6% (10,6 млн га) — лісові угіддя».

У загальному понятті «ліси» науковці й менеджери мають розрізняти більш уточнені об'єкти господарювання й обліку. Це необхідно також для оцінювання повноти і раціональності використання природних ресурсів, екологічного стану лісових екосистем, їхньої відповідності типам лісорослинних умов та економічному призначенню землеобробства в умовах ринкової економіки.

Прошло достатньо часу від дати проголошення нашої незалежності, щоб зробити короткий аналіз, наприклад, динаміки найголовніших облікових категорій земельних угідь за період від 1996 до 2011 р. (табл. 1). Звернімо увагу на те, що в Україні одночасно існують два державні кадастри — Земельний і Лісовий. Земельний укладають щорічно, Лісовий — періодично. Так, Лісовий державний кадастр набув чинності з 1 січня 1996 р. Не було б проблем, якби в Земельному і Лісовому державних кадастрах облікові категорії земельних ділянок були однозначними (ми не говоримо про запаси деревини та супутні лісівництву так звані побічні й другорядні послуги, захисні та інші функції лісових екосистем: вони невід'ємні від лісогосподарської галузі й постійно змінюються). Зауважимо, що в складі Земельного кадастру України облікові категорії 2-го і нижчих рівнів, порівняно з обліком 1996 р., не відомо з яких причин змінюються. Це зумовлює суперечності не тільки економічного змісту лісових екосистем і агроландшафтів, а й їхніх екологічних характеристик.

Поділ земельних угідь у складі облікової категорії «ліси та інші лісовкриті площі» ґрунтується на їхньому еколого-економічному призначенні: **ліси** (ідеться про **лісові землі** в складі земель **лісогосподарського** призначення) є об'єктами для здійснення лісівництва; **інші лісовкриті площі** — це вкриті лісовою рослинністю земельні ділянки в **межах земельних угідь інших видів економічної діяльності** (сільське господарство, водогосподарські, промислові та ін. підприємства). У їхніх межах можна створювати полезахисні лісові смуги, захисні лісонасадження вздовж доріг, каналів тощо.

Ділянки землі, непридатні для господарювання, можуть тимчасово заростати чагарниками. Як відзначено в табл. 1, площа вкритих лісовою рослинністю земель, за ДЛК України, на 1 січня 1996 р. становила 9400,2 тис. га, а за ДЗК на 1 січня 2011 р. – 9677,2 (табл. 1 у ДЗК) і 8238,7 (табл. 30 у ДЗК). Більш достовірний другий показник – 8238,7 тис. га. Різниця з обліком на 1 січня 1996 р. – мінус 1144,5 тис. га. Це свідчить про відсутність належної обґрунтованості державного обліку, не кажучи вже про формування агроecosystem.

Стосовно обліку інших лісовкритих площ також чимало невизначеностей. За Державним земельним кадастром на 1 січня 1996 р.

площа полезахисних смуг, захисних насаджень, чагарників становила 944 тис. га (табл. 1). Згідно з обліком на 1.10.2011 р. зазначену категорію не встановлено. Незрозуміло, у який спосіб площа захисних насаджень збільшилася на 780 тис. га. Це мало ймовірно з погляду їхнього еколого-економічного призначення, оскільки суб'єкти господарювання інших видів економічної діяльності не зацікавлені створювати в сучасних умовах захисні лісонасадження, які не дадуть інвесторам очікуваного, а тим більше швидкого доходу.

Державний земельний кадастр дає детальну характеристику землям сільськогосподарського призначення щодо стану їх використання, економічних наслідків, охорони

Табл. 1.

Динаміка площі лісів та інших лісовкритих площ 1996–2011 рр.

Суб'єкти господарської діяльності	Загальна площа суші, тис. га	З них: ліси та інші ЛВК площі						
		Усього	у тому числі					
			Ліси		Інші ЛВК площі			
			Усього	З них – вкриті лісовою рослинністю	Усього	З них		
					Полезахисні смуги	Захисні насадження	Чагарники	
Усього за ДЗК, 96 – у табл. 1	60354,8/ 57936,2	10357,8	9413,8	8851,0	944,0	440,0	209,2	294,8
За ДЗК на 1.01.11 – у табл. 1	«	10601,1	?	9677,2	?	449,0	989,5	403,4
Там само в табл. 30				8255,7				
Різниця («+», «-»)		243,3	?	826,2	?	9	780,3	108,6
Те саме за ДЛК, 96		10782,3	10039,7	9400,2				
Відмінність: вкриті лісовою рослинністю (ДЗК, 2011 табл. 1 – ДЛК, 96)				277				
Вкриті лісовою рослинністю (ДЗК, 2011 табл. 30 – ДЛК, 96)				-1144,5				

ДЗК – Державний земельний кадастр; ДЛК – Державний лісовий кадастр; ЛВК – лісовкриті площі

та захисту ґрунтів. Варто відзначити, що основні досягнення в сільськогосподарському виробництві систематично відображені в звітах НАН України. Так, у доповіді президента НАН України академіка НАН України Б.Є. Патона про підсумки діяльності НАН України за 2004–2008 рр. наголошено: «У державний реєстр внесено 18 нових сортів пшениці, 15 гібридів кукурудзи, 3 – сої та 2 – ячменю, які мають найвищі показники врожайності та харчової якості» [9]. У його доповіді за 2009 р. звернено увагу на те, що за «допомогою методів хромосомної інженерії отримано нові сорти озимої пшениці, які ... мають високу екологічну пластичність і якість зерна... один з таких сортів, а саме сорт «Фаворитка», забезпечив торік на Черкащині рекордний за всю історію України врожай зерна – майже 132 ц/га» [10]. Науковим досягненням і економічним показником у галузі лісгосподарського виробництва, на жаль, не приділено уваги.

Висвітлюючи шляхи подолання економічної кризи, доктор економічних наук М. Довбенко зазначає: «у першому кварталі ВВП єврозони скоротився на 2,5%», а «в Україні – понад 20%», що є найвищим показником скорочення внутрішнього валового продукту серед країн колишнього соціалістичного табору (Болгарія – 3,5%, Румунія – 2,6%, Угорщина – 2,3%, Росія – 9,5%) [10]. Певна частка «вини» в тому, що ВВП в Україні скоротився більше як на 20% припадає й на економічні суперечності в земельному законодавстві України щодо використання земель лісгосподарського призначення. Це безпосередньо стосується як створення додаткових робочих місць, збільшення обсягів ВВП, так і формування агроландшафтів. Проблему підвищення економічної ефективності експлуатації лісових земель неможливо розв'язати, не усвідомивши необхідності їх самоокупного і прибуткового використання. Лісові землі за поширенням посідають друге місце після земель сільськогосподарського призначення (рис. 1) [12]. Використання земельних ділянок з метою здійснення лісгосподарської діяльнос-

Рис. 1. Структура земельного фонду за основними видами угідь та функціональним використанням (%) станом на 1 січня 2010 р. [12]. Частка від загальної площі країни (60354,8 тис. га)

ті в Україні досі дотаційне, оскільки розрахунки щорічних обсягів доходу та витрат на ведення лісового і мисливського господарства, «розгляд і затвердження ... не відповідають ринковим засадам землекористування...» [13].

Отже, подолання економічної кризи в Україні можливе за умови впровадження ринкових засад здійснення виробничої діяльності та наукового забезпечення всіх галузей з огляду на те, що «ядром сучасних суспільних наук *de facto* є економіка» [14]. Це стосується також наукового забезпечення еколого-економічного використання потужного природного потенціалу лісових земель.

Слід зауважити, що Україна перша серед країн СНД відмовилася від радянського терміна «землі лісового фонду» і внесла до Земельного кодексу облікову категорію «землі лісгосподарського призначення». Це перший крок до впровадження ринкових відносин в українському лісівництві, «...оформлення юридичного права на відповідне землекористування» [15] замість лісокористування, адже в земельному законодавстві

європейських країн ліс — це земля, вкрита лісовою рослинністю чи призначена для цього, з площею 0,5 га і більше [16]. Крім того, у системі обліку землекористування в межах облікової категорії «ліси та інші лісовкриті площі» класифікаційні категорії визначають показники еколого-економічного призначення лісових земель (табл. 2), які нам не треба «винаходити», а просто творчо запозичити в системі екологічного моніторингу.

В українській науковій спільноті використання лісових ресурсів усе ще ототожнюють із використанням природних ресурсів: «Раціональне використання природно-ресурсного потенціалу (мінеральних вод, земельних, лісових, біологічних та інших ресурсів)» [17]. Питання розроблення раціональної стратегії і методології збереження навколишнього середовища розглядають разом із проблемами раціонального використання природно-ресурсного потенціалу, що загалом не викликає заперечень, але потрібно розмежовувати лісові й земельні ресурси (лісові ресурси разом із земельними внесені

до переліку природно-ресурсного потенціалу), чого, на жаль, ще не зроблено. У напрямі економічно ефективного й екологічно зваженого землекористування в галузі лісівництва важливо підтримати пропозиції щодо необхідності нового осмислення традиційних понять біології і загальної екології, поширити їх на формування агроєкосистем у галузі лісогосподарського виробництва. Ліс як об'єкт екосистеми на окремій ділянці та в межах цілої екосистеми ніколи не перебуває в сталому стані, і теперішні ліси «було б розумніше бачити такими, якими вони є насправді, а не якими вони мають уявлятися згідно з нашою філософією» [18].

Проблема полягає в тому, що в Україні вирощування лісу для одержання *деревини* поступово набуло не властивого йому змісту — користування лісовими ресурсами. Цю думку підтверджує Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», а також діяльність утвореного на цій основі Державного агентства лісових ресурсів України [19]. Врешті-решт затверджено Положення, яким визначено, що «Державне агентство лісових ресурсів України (Держлісагентство України) є центральним органом виконавчої влади... забезпечує реалізацію державної політики у сфері лісового та мисливського господарства» [20]. Здається, органи влади не зауважили невідповідності змісту Положення назві Держлісагентства.

ЗАКОНОДАВЧІ ПРОБЛЕМИ

Земельна реформа, розпочата в Україні 1990 р., у галузі лісівництва ще й досі не завершена. Ідеться, зокрема, про розвиток різних «форм господарювання на землі, формування багатокладної економіки, раціонального використання і охорони земель». Однією з причин такого стану є відсутність у нормативно-правових актах (НПА) визначення землі як природного ресурсу. Не вказано також і те, що набуття повноважень на використання землі має супроводжуватися фіксацією її агрометеліоративного стану, а також природоохоронних зобов'язань земле-

Табл. 2.

**Поділ облікової категорії
«ліси та інші лісовкриті площі»
за Стандартною статистичною класифікацією
землекористування ЄЕК ООН [9]**

Розділ	Класифікаційні категорії
2	Усі землі, що зайняті лісами, та інші лісовкриті площі
2.1	Усі землі, зайняті лісами, та інші лісовкриті площі
<i>У розподілі за основною економічною функцією:</i>	
2.1.1	Виробництво деревини
2.1.2	Використання із захисною, природоохоронною і біологічною метою
2.1.3	Використання для відпочинку
<i>У розподілі за екосистемами:</i>	
2.2*	Хвойні ліси
2.3	Листяні ліси
2.4	Мішані ліси
2.5	Інші лісовкриті площі

* Підрозділи 2.2–2.4 мають поділ нижчого рівня за тими самими індексами (1, 2, 3), що й підрозділ 2.1.

користувачів. Крім цього, у тексті земельного законодавства, замість економічних, закріплено поняття «земельні відносини». У додатках до державних актів на право власності чи постійного користування земельною ділянкою необхідно навести показники, що характеризують стан лісових і агроєко-систем за розподілом їхніх площ за типами лісорослинних умов (у межах земель сільськогосподарського призначення – відсоток площі полезахисних лісових смуг та захисних насаджень, чагарників, адже показник «інші лісовкриті площі» вже втратив свій обліковий статус (табл. 1)).

За матеріалами Держкомстату станом на 1 січня 2010 р. у сільськогосподарському виробництві в державній власності залишилося 8,8% сільськогосподарських земель (загальна площа – 17653,2 тис. га), приватній – 0,1%, колективній – 0,4, у тимчасовому користуванні – 90,7%. У лісгосподарському виробництві протилежна ситуація (площа лісів – 8596,6 тис. га): у державній власності – 99,9%, у тимчасовому користуванні – 0,1% (рис. 2). До того ж «тимчасове користування» все ще свідчить про державну власність цих земель.

Отже, у галузі землекористування для здійснення лісгосподарської діяльності державна форма власності на 1 січня 2010 р. становила майже 100% порівняно з 8,8% у сільськогосподарському виробництві. І це за умови, що, згідно з обліком лісів на 01.01.1988 р., в Україні в державній власності перебувало 95,3% їхньої площі.

Лісгосподарську діяльність здійснювали, а отже й виступали як землекористувачі, колективні господарства (колгоспи) і радгоспи (рис. 3). Але за роки, що минули після проведення земельної реформи в Україні, правового статусу економічної відповідальності за використання лісових земель не досягнуто.

Оскільки землі сільськогосподарського і лісгосподарського призначення є природним ресурсом, то його використання в умовах ринкових відносин має супроводжуватись оплатою земельної ренти згідно з

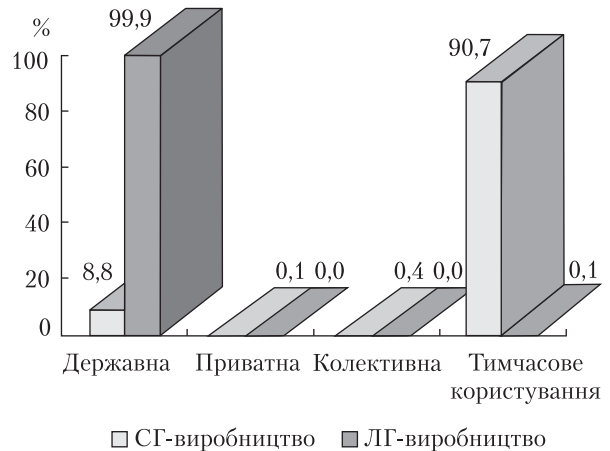

Рис. 2. Поділ земельних ресурсів у межах підприємств сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва за формами власності в Україні на 01.01.2010 р.

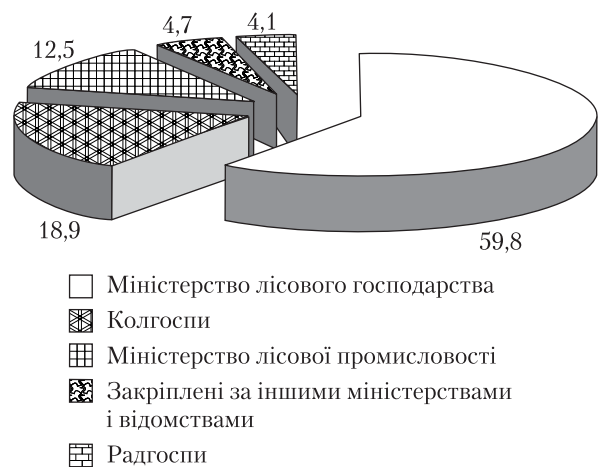

Рис. 3. Структура землекористування (%) в галузі лісівництва (підпорядкованість земель органам влади та підприємствам на 1 січня 1988 р.)

їхньою (земель) природною продуктивністю. Це положення чітко сформульоване в статті 205 Земельного кодексу України: «Використання землі в Україні є платним. Об'єктом плати за землю є земельна ділянка», а також у статті 4 Закону України «Про плату за землю»: «Розмір земельного податку не залежить від результатів господарської діяльності власників землі та землекористувачів».

Зовсім інакше формулювання пропонує Лісовий кодекс України: «Спеціальне використання лісових ресурсів, крім розміщення пасік, є платним». Це означає, що під час використання земель сільськогосподарського призначення потрібно було б дотримуватися такої норми: «спеціальне використання продукції сільськогосподарського виробництва є платним». З цього випливає такий висновок: немає продукції — немає плати за землю. Наведена норма Лісового кодексу свідчить, що законодавець, замість установлення плати земельної ренти, визначає ринкові ціни на деревину, яка підлягає вилученню з лісових екосистем і продажу її в стані росту (технічний термін — на пні) суб'єктам лісопромислового виробництва для заготівлі лісових матеріалів.

Неточності чинного земельного і лісового законодавства призвели до того, що в статистичних підрахунках показникам формування та обліку системи меліоративних лісових насаджень не приділено належної уваги. До того ж, починаючи з 2009 р., на підставі Наказу Держкомстату України від 06.02.2007 р. №33 «Про скасування деяких наказів» інформацію про обсяги створення захисних лісових насаджень, а також полезахисних лісових смуг у державній статистичній звітності не наводять.

ВИСНОВКИ

1. Проведені дослідження доводять необхідність диференціації та поглиблення змісту терміна «природокористування» і визначення його параметрів: «Природокористування в галузі лісівництва — це сфера виробничої та наукової діяльності, спрямованої на продуктивне використання лісових земель, **призначених і придатних** для вирощування лісів за типами лісорослинних умов, у комплексі з найбільш повним використанням фізіологічно активної радіації Сонця, утримання екосистем у динамічно врівноваженому стані з відповідними компонентами лісових біоценозів у такий спосіб, щоб постійно отримувати найбільшу економічну вигоду для життєдіяльності людини. Природокористування в зазначеній сфері оцінюють кількісними по-

казниками середньорічного приросту деревини ($\text{м}^3/\text{га}$) за типами лісорослинних умов та корінними породами (потенційні й реальні), а також за коефіцієнтами використання фізіологічно активної сонячної радіації».

2. Невідповідності земельного і лісового законодавства за роки реформування лісогосподарського виробництва не спричинили позитивних змін у землекористуванні. Колишні лісгоспи (лісові господарства як юридичні особи), будучи де-факто постійними землекористувачами, де-юре визначені як «постійні лісокористувачі» з несумісними для цього повноваженнями здійснення державного контролю в лісах усіх відомств.

3. Галузева наука, повністю підпорядкована центральному органу виконавчої влади, апріорі спрямовує свої дослідження на формування механізмів лісокористування та централізованого управління в галузі лісового господарства.

Агромеліоративні лісові насадження в межах земель сільськогосподарського призначення терміново потребують відновлення їх обліку в Держкомстаті. За суб'єктами власності чи постійного користування земельними угіддями необхідно закріпити відповідальність за їх збереження та розширення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Встреча на высшем уровне «Планета Земля». Программа действий «Повестка дня на 21 век» и другие документы конференции в Рио-де-Жанейро в популярном изложении // Центр «За наше общее будущее» / Сост. Майкл Китинг. — Женева, 1993. — 70 с.
2. Конституція України. — <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. *Фурдичко О.І., Дребот О.І.* Лісовий сектор економіки України: проблеми і перспективи розвитку // Економіка України. — 2012. — № 3. — С. 70–80.
4. *Фурдичко О.І.* Питання економіки землекористування в сільському та лісовому господарстві: стан проблеми, шляхи їх вирішення // Економіка України. — 2011. — № 8. — С. 67–77.
5. *Погребняк П.С.* Основы лесной типологии. — К.: Изд-во АН УССР, 1959. — 456 с.
6. Довкілля України: Статистичний збірник. — К.: Державний комітет статистики України, 2007. — 243 с.
7. Указ Президента України від 22.12.2010 р. № 1154/2010 «Про заходи щодо забезпечення

- ефективності реалізації Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» // <http://www.president.gov.ua/documents/12683.html>.
8. *Росмеслер А.* Лес / ред. пер. Ф.К. Арнольд, Н.Е. Попов. — СПб.: Типография Куколь-Яснопольского, 1866. — 657 с.
 9. Про підсумки діяльності Національної академії наук України в 2004–2008 роках. Доповідь президента НАН України академіка Б.Є. Патона // Вісник НАН України. — 2009. — № 7. — С. 6–16.
 10. Про основні підсумки діяльності у 2009 році та перспективи розвитку Національної академії наук України. Доповідь Президента НАН України академіка НАН України Б.Є. Патона // Вісник НАН України. — 2010. — № 7. — С. 6–18.
 11. *Довбенко М.* Як подолати економічну кризу? Рекомендації нобеліантів і українські реалії // Вісник НАН України. — 2009. — № 6. — С. 32–43.
 12. Державний земельний кадастр України (станом на 1 січня 2010 року). — К.: Державний комітет із земельних ресурсів України, 2010. — С. 112.
 13. *Бобко А.* Економічні аспекти землекористування у лісівництві України та шляхи його вдосконалення // Економіка України. — 2010. — № 11. — С. 14–25.
 14. *Дороргуницов С., Ральчук О.* Метатеорія господарювання як арбітр у розв'язанні проблем цивілізованого розвитку // Вісник НАН України. — 2007. — № 1. — С. 18–35.
 15. *Бобко А.М.* Практика лісівництва в Україні та шляхи формування в ньому ефективного власника // Збірник доповідей та тез Міжнародного економічного форуму «Теорія і практика розвитку корпоративного сектора економіки України в контексті цілей тисячоліття та світової глобалізації». — Ч. 2. — 2004. — С. 88–96.
 16. Forest Resources of Europe, CIS, North America, Australia and New Zealand // United Nations Economic Commission for Europe. Timber Sections. — New York: United Nations, 2000. — P. 386–387.
 17. *Гродзинський Д., Дембновецький О., Левчук О., Бойко В.* Екологічні аспекти наукових досліджень // Вісник НАН України. — 2009. — С. 24–36.
 18. *Стефан Г., Спур Б., Бертон В., Барнес Р.* Лесная экология / пер. с англ. — М.: Лесная промышленность, 1984. — 480 с.
 19. Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 № 1085/2010 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi.nreg=1085%2F2010&p=1304170678499463>.
 20. Положення «Про державне агентство лісових ресурсів України» // http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=79023&cat_id=79022.

О.И. Фурдычко

Институт агроэкологии и природопользования
Национальной академии аграрных наук Украины
ул. Метрологическая, 12, Киев, 03143, Украина

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ В НАУКЕ И ПРАКТИКЕ ЛЕСОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА

Освещены результаты исследований объектов природопользования для осуществления лесохозяйственной деятельности, формирования агроэкосистем, построения и отображения в статистической отчетности их экологических показателей. Доказана необходимость дифференциации термина «природопользование» относительно субъектов соответствующих видов экономической деятельности. В этом контексте указанной проблемы следует обратить внимание научной общественности, а также усовершенствовать соответствующее законодательство. Предложены рекомендации по актуализации учета лесомелиоративных насаждений в пределах сельскохозяйственных угодий.

Ключевые слова: эдотоп, земли, природопользование, радиация, сельскохозяйственные угодья.

O.I. Furdychko

Institute of Agroecology and Nature Management
of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine
12 Metrologichna Str., Kyiv, 03143, Ukraine

ECOLOGICAL PROBLEMS OF NATURE MANAGEMENT IN SCIENCE AND PRACTICE FORESTRY PRODUCTION

Highlights the results of studies in the natural resources for the implementation of forestry activities, the formation of agro-ecosystems, build and display in the statistical reporting of environmental performance. The necessity of differentiation of the term «nature» with respect to the subjects of the economic activities. In this context, this problem should pay attention to the scientific community, as well as improve the relevant legislation. Recommendations to update the accounting agroforestry plantations within agricultural land.

Keywords: edatopes, land, natural resources, radiation, agricultural land.

Стаття надійшла 10.12.2011 р.